

Obsah

PŘEDMLUVA	11
ÚVODEM	13
1 Počátky	13
2 Evropa v době velkého přelomu	14
3 Před slovanské osídlení závěru doby stěhování národů	16
4 Něco o periodizaci	25
I. OD PŘÍCHODU NEJSTARŠÍCH SLOVANSKÝCH OSADNÍKŮ K PRVÉMU PŘEDCHŮDCI VELKÉ MORAVY	34
1 Odkud a kdy Slované na naše území přicházejí?	34
1.1 Jak se vyvíjely názory na slovanskou pravlast, etnogenezi a expanzi Slovanů či autochtonnost	34
1.2 Doba příchodu	37
1.3 Současné názory na etnogenezi Slovanů, její časové určení a průběh	39
1.4 Nejstarší kulturní projevy Slovanů	45
1.5 Prvé písemné zprávy o „velkém stěhování“	50
1.6 Příchod Slovanů do českých zemí a na Slovensko	57
1.7 Počátky osídlení dolnorakouského Podunají a Panonie	59
1.8 Jednorázová akce, nebo postupné pronikání?	61
2 Časně slovanské osídlení, obydlí a sídliště	63
2.1 Polohy sídel a přírodní prostředí	63
2.2 Obydlí	65
2.21 Experiment se stavbou obydlí v Březně u Loun	69
2.3 Další příslušenství sídliště	72
2.4 Uspořádání časně slovanské osady	74
3 Hospodářství	81
3.1 Zemědělství	81
3.11 Rostlinná výroba	81
3.12 Chov dobytka	83
3.13 Systém zemědělské výroby	84
3.2 Řemeslo	90

4 Pohřební ritus	93
4.1 Plochá žárová pohřebiště	97
4.2 Mohylníky	101
4.21 Přítluky	114
4.3 Problematika datování žárových nekropolí a mohylníků	115
4.4 Vzájemná poloha sídlišť a pohřebišť a struktura osídlení	116
5 Uspořádání časně slovanské společnosti	123
6 Hmotná kultura nejstarších českých a moravských Slovanů	127
6.1 Kovové předměty	127
6.11 Železné předměty	127
6.12 Předměty z barevných kovů	131
6.13 Mince	134
6.2 Předměty z parohu a kosti	136
6.21 Hřebeny	136
6.22 Ostatní kostěné předměty	142
6.3 Předměty ze skla	144
6.4 Kamenné předměty	144
6.41 Žernovy	144
6.42 Ostatní kamenné předměty (brousky, křesací kameny atd.)	146
6.5 Dřevěné předměty	148
6.6 Keramika a její chronologie	149
6.61 Časně slovanská keramika, typy nádob a jejich tvarová škála	149
6.62 Technologie výroby časně slovanské keramiky	156
6.63 Vybavení domácnosti keramikou, funerální keramika	159
6.64 Chronologie časně slovanské keramiky	160
6.7 Hmotná kultura nejstaršího slovanského obyvatelstva českých zemí, Slovenska a středního Podunají	169
7 Periodizace časně slovanského období	169
II. AVAŘI A SÁMŮV KMENOVÝ SVAZ	171
1 Politická a mocenská situace v době po polovině 6. století	171
1.1 Slované mezi Byzancí a germánskými útvary raného středověku	171
1.2 Útoky Slovanů proti Byzanci a jejich výpravy do nitra Balkánského poloostrova	173
2 Avaři	180
2.1 Původ Avarů a jejich příchod do karpatské kotliny	180
2.2 Rozsah avarského panství	189
3 Sámův kmenový svaz	191
3.1 Vznik Sámova kmenového svazu	191
3.2 Sámů	194
3.3 Centrum Sámova kmenového svazu a jeho rozsah	197
3.4 Bitva u Wogastisburgu	200

3.41	Jak vypadal Wogastisburg, možný průběh bitvy a výzbroj.	215
3.5	Další boje střeoevropských Slovanů ve třicátých letech 7. století.	218
3.6	Charakter tzv. Sámovy říše a její odkaz pro další vývoj	219
III.	DOBA PŘEDVELKOMORAVSKÁ	222
1	Druhá slovanská vlna a vymezení celého období	222
2	Osídlení, obydlí a sídliště	224
2.1	Polohy sídel a jejich vazba ke geografickému a přírodnímu prostředí.	224
2.2	Sídliště a jejich příslušenství, obydlí	225
2.3	Opevněná sídliště, jejich počátky a nejstarší reprezentanti v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku	230
2.31	Nejstarší opevněná sídliště v Čechách.	230
2.311	Klučov, Doubravčice a Libice	238
2.32	Počátky moravských a slezských opevněných sídlišť	246
2.321	Předvelkomoravské opevněné sídliště v Mikulčicích	247
2.322	Počátky uherskohradištsko-staroměstské aglomerace	263
2.323	Předvelkomoravské ústředí Hornomoravského úvalu v Olomouci-Povelu	267
2.324	Další opevněné lokality předvelkomoravského horizontu na Moravě	272
2.325	Zvláštnosti slezského vývoje	277
2.33	Nejstarší slovenská hradíště	282
2.34	Příčiny vzniku nejstarších slovanských opevněných sídlišť	287
3	Hospodářství.	293
3.1	Zemědělství	294
3.11	Rostlinná výroba.	294
3.12	Živočišná výroba a další doplňková odvětví	298
3.2	Řemeslo	304
3.21	Zpracování železa	305
3.22	Výrobní činnosti spojené se zpracováním barevných a drahých kovů – kovolitectví a šperkařství	319
3.23	Košařství a výroba parohové industrie	320
3.24	Oděvní řemesla	320
3.25	Dřevozpracující odvětví	321
3.26	Ostatní odvětví zpracovávající nerostné suroviny	322
3.27	Fortifikační stavitelství	322
3.3	Obchod a komunikace	325
4	Nekropole	331
4.1	Slovenská kostrová pohřebiště s litými garniturami.	332
4.2	Kostrová pohřebiště s litými garniturami v Dolních Rakousích a Burgenlandu	338

4.23 Dolní Dunajovice a Hevlín	339
4.3 Charakter nekropolí s litými garniturami a počátky kostrového ritu	352
5 Otázky společenského vývoje ve starší době hradištní a v předvelkomoravském období	359
5.1 Poznámky k etnické situaci	359
6 Hmotná kultura starší doby hradištní a předvelkomoravského období	362
6.1 Kovové předměty	362
6.11 Železné předměty	366
6.111 Zemědělské nástroje	366
6.112 Řemeslnické nástroje	375
6.113 Militaria	379
6.1131 Sečné zbraně (meče, šavle, saxy, válečné nože a dýky)	380
6.1132 Bojové sekery	383
6.1133 Kopí a oštěpy	387
6.1134 Luk a střely	392
6.114 Ochranná zbroj	396
6.115 Uzdění koně a vybavení jezdce	397
6.1151 Udidla	397
6.1152 Třmeny	399
6.1153 Součásti koňských postrojů	402
6.1154 Ostruhy	402
6.116 Stavební kování	414
6.117 Předměty denní potřeby	415
6.1171 Nože	416
6.11711 Nože s volutovou rukojetí	416
6.1172 Ocílky	418
6.1173 Misky tzv. slezského typu	419
6.1174 Vědra	420
6.1175 Kotle	422
6.1176 Toaletní potřeby	423
6.1177 Železné přezky	424
6.12 Předměty z barevných a drahých kovů	425
6.121 Garnitury a ozdoby opasků	425
6.1211 Kruhové lité ozdoby	440
6.1212 Byzantské přezky	441
6.122 Náušnice	446
6.123 Prsteny	452
6.124 Náramky a nákrčníky	452
6.125 Agrafy a terčovitě spony	456
6.126 Ozdoby koňských postrojů	457
6.127 Toaletní potřeby	460

6.128 Toreutika	461
6.2 Předměty z parohu a kosti	464
6.21 Hřebeny	465
6.22 Kostěné jehelníčky	466
6.23 Dvojčlenné a trojčlenné parohové schránky	468
6.24 Parohové a kostěné hrací kameny	472
6.25 Ostatní kostěné a parohové předměty	476
6.3 Předměty ze skla	477
6.4 Kamenné předměty	478
6.5 Dřevěné předměty	479
6.6 Starohradištní a předvelkomoravská keramika a její chronologie	480
IV. DOBA PŘELOMU – KONEC EPOCHY A ZMĚNY MOCENSKÉ SITUACE NA STŘEDNÍM DUNAJI PO VÍTĚZNÝCH VÁLKÁCH KARLA VELIKÉHO S AVARY	492
1 Nástup Karlovců do čela Franské říše a proměny na politické mapě Evropy	492
2 Války s Avary na přelomu 8. a 9. století	499
3 Horizont hromadných nálezů z přelomu 8. a 9. století a další doklady související s neklidnou dobou rozhraní století	517
V. POZNÁMKY K DUCHOVNÍ KULTUŘE EPOCHY	521
1 Doklady kroje	521
2 Duchovní představy, věrské zvyky a předkřesťanský kult	531